

АЛГОРИТМ ПРИЙНЯТТЯ АУДИТОРСЬКОГО ВИСНОВКУ ПРИ ГЕОЕКОЛОГІЧНОМУ АУДИТУВАННІ

Одним із нових сучасних форм експертної діяльності є екологічний аудит. Формується його нормативно-законодавча база [1, 2], розробляються теоретико-методичні засади [7 та ін]. Останні ж стосуються здебільшого об'єктів локального рівня організації. У той же час світові установки на сталий розвиток *regionu*, інвестиційні проекти розвитку території і т.ін. вимагають розширення об'єктів аудиторської діяльності, включаючи до їх складу території різних просторово-часових рівнів.

Екологічний аудит територій або **геоекологічний аудит (ГЕА)** розглядається нами як один з напрямків аудиторського науково-практичного виду діяльності, що базується на аналізі коадаптивності господарської і природної підсистем через комплексну геоекологічну оцінку і аналіз територіальної організації об'єкта аудитування, спрямований на розробку заходів щодо сталого розвитку регіону [3]. У зв'язку зі специфікою ГЕА виникає необхідність уточнення методичних прийомів його реалізації, в т.ч. і. при прийнятті аудиторського висновку. Отже, **метою** наших досліджень стала розробка алгоритму прийняття аудиторського висновку при геоекологічному аудитуванні.

При цьому вирішено такі *завдання*:

- 1) уточнено вимоги до аудиторського висновку;
- 2) розроблено методичні прийоми прийняття аудиторського висновку при ГЕА;
- 3) запропоновано логічну схему розробки рекомендаційних заходів щодо сталого розвитку об'єкта ГЕА;
- 4) відкореговано зміст та структуру аудиторського висновку у зв'язку зі специфікою ГЕА.

Аудиторський висновок відображає головним чином оцінку геоекологічного стану території і спрямований на геоекологічну стабілізацію регіону. Воно повинне відповідати наведеним нижче **вимогам** і бути:

- повним за змістом;
- чітко викладеним (лаконічно, без формул, цифровий матеріал, що відображає результати розрахунків, повинен супроводжуватися відповідними коментарями);
- структурованим (відповідно до форми аудиторського висновку);
- відображати особливості регіонального рівня організації геосистем;
- не допускати різних тлумачень розглянутих матеріалів;
- містити об'єктивні й обґрунтовані висновки аудиторської комісії;
- включати особливе (індивідуальне) рішення аудиторів, що на їх наступну вимогу може бути зафіксоване додатково.

Методичні питання прийняття аудиторського висновку. Аудиторський висновок приймається методами колективної думкодіяльності за участю всіх членів аудиторського колективу, зацікавлених осіб, у тому числі замовника.

Рекомендованим способом прийняття рішень виступає метод колективної

думкодіяльності. Досвід геоекологічних робіт подібного роду [5, 6, 8] показує ефективність методу діяльно-імітаційної колективної гри. Прийоми „мозкової атаки”, „Дельфі” не завжди виправдані („складання” думок часто приводить до сум'яття). Застосовуються різні організаційні форми ділових ігор. Найбільш поширений полідисциплінарний методологічний семінар (спільна творча діяльність). Створюються концептуальні моделі зі знань різного типу, поєднуючи ці знання в цілісність, і за допомогою організатора-інтегратора здійснюється міждисциплінарний аналіз. У роботах [4 та ін.] відзначається можливість знаходження істини методом інформаційно-польового спілкування. Підсумком колективної думкодіяльності є система заходів щодо сталого розвитку регіону.

Зміст аудиторського висновку. Світоглядним базисом ГЕА виступає концепція сталого розвитку. ГЕА реалізується в коадаптивному природо-користуванні головним чином через просторово-територіальну організацію. Виникнення геоекологічних проблем пов'язане з порушенням коадаптивності в межах конкретної території. Швидке прийняття рішення проблем регіонального рівня можливо внаслідок виявлення районів геоекологічної напруженості через оцінку геоекологічного стану (ГЕС). Остання виступає як комплексна екологічна характеристика, важлива для подальшого розвитку регіону.

Аудиторський висновок розробляється на підставі змісту всього процесу аудиторського дослідження. Алгоритм ГЕА наведено у вигляді блок-схеми на рис. 1. Власне аналіз із метою аудиторського висновку зводиться до блоку 3 (див. рис. 1) і є досить відповідальним і трудомістким процесом. Тому вбачається за доцільне доручити ініціативній групі аудиторів розробку проекту аудиторського висновку. Після цього він приймається всіма членами аудиторського колективу при участі зацікавлених сторін, у тому числі замовника (у розширеному складі). Аудиторський висновок не є сумою висновків, отриманих кожним аудитором у результаті здійснення певного етапу аудиторської діяльності, і не зводиться до суми локальних рекомендацій. Специфіка його повинна відображати особливості регіонального структурного рівня організації геосистем.

Аудиторський висновок спрямований на аналіз цілісної організації регіону. Для цього необхідно, по-перше, виділити райони геоекологічної напруженості (на основі геоекологічної оцінки території), по-друге, оцінити територіальну організацію регіону. Отже, з метою аналізу коадаптивності інформацію можна звести до двох блоків: а) оцінка ГЕС (рис. 1, блок 1) (в процесі аудиторської діяльності вона була зроблена ініціативною групою методами колективної думкодіяльності, у результаті виділено райони різного рівня геоекологічної напруженості); б) аналіз територіальної організації (рис. 1, блок 2) (оцінюється інформація по середовищевідновлюючим об'єктам, в т.ч. екологічній інфраструктурі).

При екологічному аудиторському аналізі основною причиною несприятливого ГЕС території розглядаються порушення в територіальній організації. При цьому кількісними показниками для оцінки ГЕС виступає ступінь геоекологічної напруженості, а для територіальної організації – екологічна інфраструктура як засіб стабілізації. Крім того, екологічна інфраструктура навіть в ідеальному вигляді проблеми не вирішить, що зумовлено, з одного боку, подвійністю функцій її елементів (наприклад, каналу, водойм тощо), з іншого – просторовим їх сполученням. При аналізі територіальної організації питання слід розглядати ширше й звернути увагу також на водоохоронні зони рік і водойм, прибережні морські зони, приміські зони, буферні зони об'єктів природно-

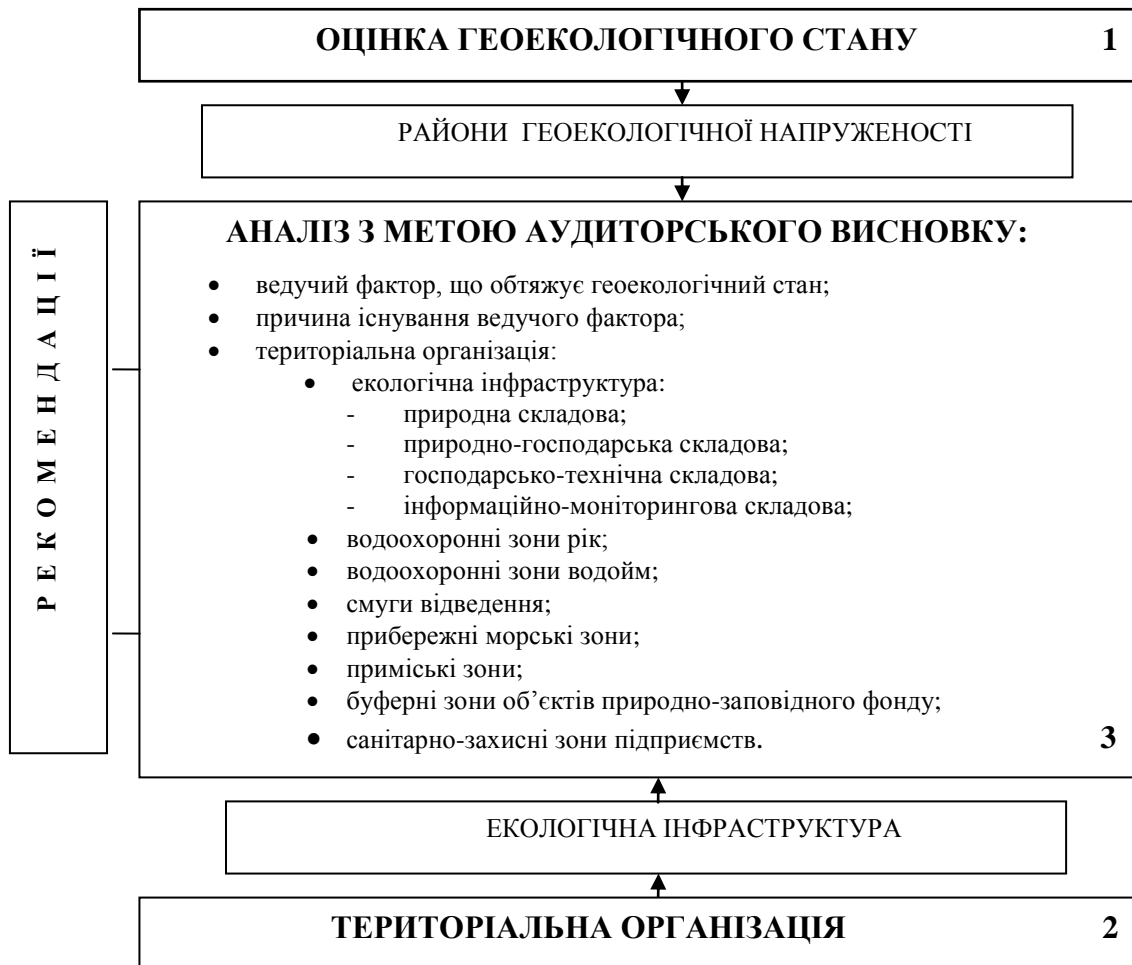

Рис. 1. Алгоритм аудиторської оцінки територій

заповідного фонду, санітарно-захисні зони і т.ін. Рекомендації ж давати, насамперед, з огляду на систему нормативно-законодавчих обмежень територіальної організації.

З врахуванням вищевикладеного, пропонується така **логічна схема розробки рекомендаційних заходів** щодо сталого розвитку об'єкта ГЕА (рис. 1, блок 3): 1) ведучий фактор, що обтяжує ГЕС; 2) причина існування ведучого фактору; 3) територіальна організація: екологічна інфраструктура (природна, природно-господарська, господарсько-технічна, інформаційно-моніторингова складові); водоохоронні зони рік, водойм, смуги відведення; прибережні морські зони; приміські зони; буферні зони об'єктів ПЗФ; санітарно-захисні зони підприємств.

Структура аудиторського висновку. Згідно зі ст.20 Закону України „Про екологічний аудит” [2], результати ЕА подаються у формі звіту, що має певну структуру. З урахуванням специфіки об'єкта ГЕА форма звіту дещо модифікується й у загальному вигляді її можна представити так:

- загальні відомості про об'єкт;
- обґрунтування, мета, завдання, програма й обсяг виконаних робіт;
- відомості про виконавців ГЕА;
- перелік основних законодавчих і нормативних документів;

- напрямки господарського розвитку об'єкта ГЕА;
- аудиторський аналіз природокористування;
- геоекологічна оцінка території;
- аналіз основних деструктивних процесів та їх причин;
- територіальна організація (аналізується відповідно до третього етапу логічної схеми розробки рекомендаційних заходів);
- рекомендація заходів щодо сталого розвитку об'єкта ГЕА.

Остаточну структуру звіту приймає аудиторська команда.

Аудиторський висновок має рекомендаційний характер і використовується за розсудом замовника (крім результатів обов'язкового зовнішнього аудиту).

Інстанції, куди адресується аудиторський висновок. Результати ГЕА передаються строго замовникові, який вправі визначати подальших споживачів інформації. Звіт - власність замовника і підстава для прийняття їм відповідних рішень. За умови згоди замовника аудиторська комісія може надати висновкам розголос. Аудиторський висновок території, виходячи з його специфіки, доцільно передати структурам регіонального управління, проектним інститутам. Воно може бути покладене в основу територіального планування різних рівнів:

- на макротериторіальному рівні: єдиної системи розселення країни, економічного району, республіки;
- на мезотериторіальному рівні: схеми районного планування, системи територіального планування адміністративних районів і груп розселення населених місць;
- на мікротериторіальному рівні: Генеральних планів міст, селищ, сільських поселень.

ГЕА з врахуванням викладених вище пропозицій реалізовано нами на прикладі рівнинного Криму.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (зі змінами та доповненнями станом на 01.10.1996). – К.: PRAETOR, 1996. – 30 с.
2. Закон України «Про екологічний аудит» №1862-IV від 24.06.2004р. // Відомості Верховної Ради. – 2004. - №45. – 10 с.
3. Завальнюк И.В. Экологический аудит территорий как средство устойчивого развития региона // Материалы Междунар. науч. конференции „Геополитические и географические проблемы Крыма в многовекторном измерении Украины”. – Симферополь, 2004. – С. 74-76.
4. Швобс Г.И. Прорыв в прошлое. Кн.1. Научно-эзотерическое миропонимание. – Одесса: Маяк, 1998. – 299 с.
5. Лиманно-устьевые комплексы Причерноморья / Под ред. Г.И. Швобса. – Л.: Наука, 1988. – 303 с.
6. Позаченюк Е.А. Введение в геоэкологическую экспертизу: Междисциплинарный подход, функциональные типы, объектные ориентации. – Симферополь: Таврия, 1999. – 413 с.
7. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. Екологічний аудит. – К.: Вища школа, 2000. – 344 с.
8. Щедровитский Г.П., Котельников С.И. Организационно-деятельная игра как новая организация и метод развития коллективной мыследеятельности // Нововведения в организациях. – М., 1983. – С. 33-54.

It is presented the demands to the audit conclusion of geoecological audit (ecological audit of territories), the methodic aspects of it's acceptance, contents, structure.